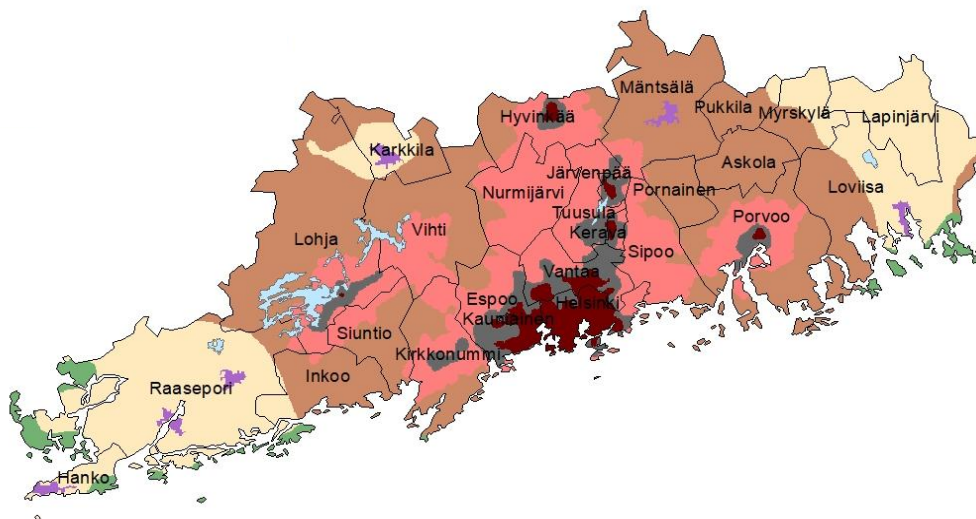

Uudenmaan Maaseutuluotain 2020

Pasi Saukkonen & Niina Tiittanen
Marraskuu 2020

Sisällys

1.	Maaseutuluotaimen tausta	4
2.	Maaseutuluotaimen toteutus.....	5
2.1	Tietoperustan kokoaminen.....	5
2.2	Kyselyn kohdejoukon valinta	5
2.3	Kyselyn toteutus.....	7
3.	Tulokset	8
3.1	Uudenmaan maaseudut	8
3.2	Maaseutubarometri	10
3.3	Vastaajaryhmien vastaukset	18
3.4	Kehittämiskohteet.....	19
3.4.1	Elinkeinot ja toimeentulo.....	20
3.4.2	Asuminen	21
3.4.3	Energia, ympäristö ja ilmasto	22
3.4.4	Elintarvikkeiden alkutuotanto	23
3.4.5	Elintarvikkeiden jatkojalostus.....	24
4.	Yhteenveto	27
5.	Loppupohdinnat.....	29

Liite 1. Vastaajaryhmien vastaukset väittämiin

Liite 2. Tilastojen kertomaa Uudenmaan maaseudusta

Liite 3. Luotain-kyselylomake

Kuviot

Kuvio 1. Uudenmaan Maaseutuluotaimen toimintatapa.....	4
Kuvio 2. Väestönkehitys Uudenmaan erilaisilla alueilla 2007-2018	9
Kuvio 3. Työpaikkojen kehitys Uudenmaan erilaisilla alueilla 2007-2017	9
Kuvio 4. Maaseutubarometrin tulokset teemoittain ja osa-alueittain	11
Kuvio 5. Barometrin vastausten jakauma	12
Kuvio 6. Barometrin vastausten keskiarvo (x-akseli) ja hajonta (y-akseli).....	14
Kuvio 7. Barometrin vastausten keskiarvot vastaajaryhmittäin	16
Kuvio 8. Vähintään arvosanan 7 antaneiden osuudet, vertailu Uusimaa vs. Häme ja Kaakkois-Suomi.....	17
Kuvio 9. Elinkeinojen ja toimeentulon kehityskohteet.....	20
Kuvio 10. Asumisen kehittämiskohteet	21
Kuvio 11. Energian, ympäristön ja ilmaston kehittämiskohteet	22
Kuvio 12. Elintarvikkeiden alkutuotanto	23
Kuvio 13. Elintarvikkeiden jatkojalostus.....	24
Kuvio 14. Tärkeimmät asiat Uudenmaan maaseudun elinvoimalle, luokittelu avoimista vastauksista.....	26

Taulukot

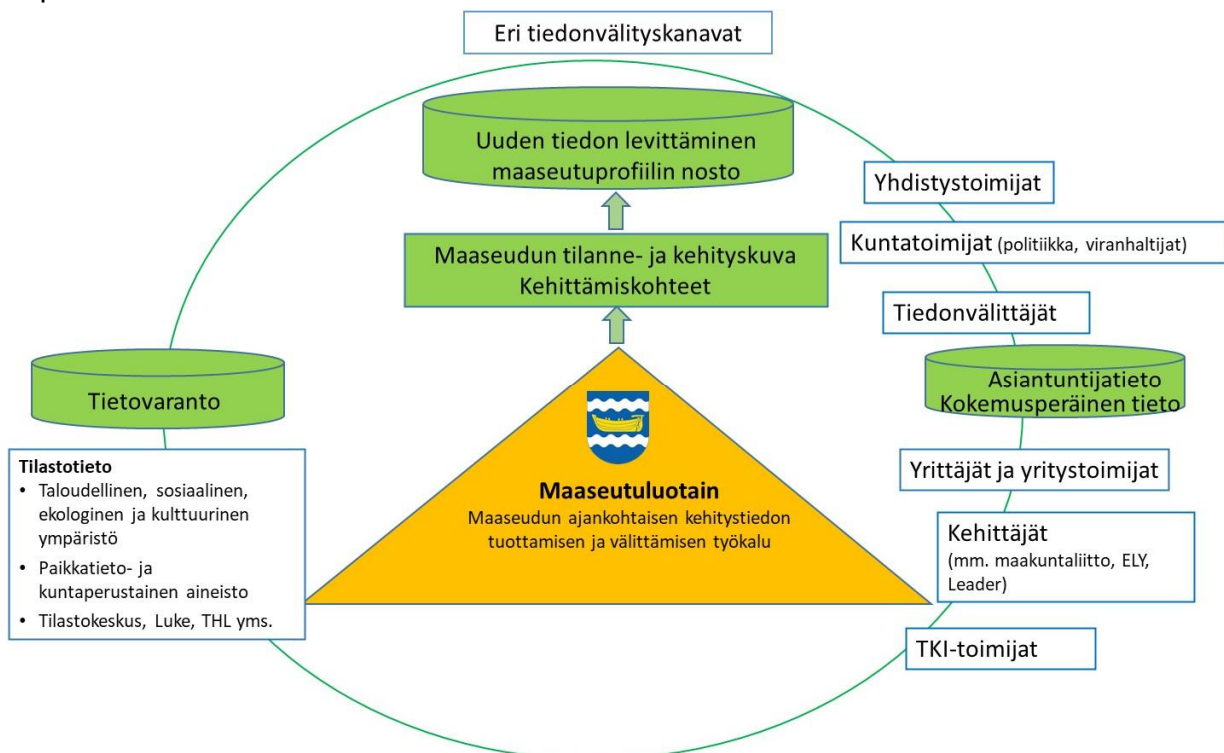
Taulukko 1. Kyselyn kohdejoukko	5
Taulukko 2. Kyselyyn vastanneet pääasiallisen vastaajaroolin ja kaikkien rooliensa mukaisesti.	6
Taulukko 3. Vastaajat asuinkunnittain	6
Taulukko 4. Uudenmaan väestömäärät erilaisilla alueilla vuonna 2018.	8
Taulukko 5. Osa-alueet, jotka saaneet keskiarvoksi 7,5 tai enemmän, eri vastaajaryhmät.....	15

1. Maaseutuluotaimen tausta

Maaseutuluotaimen kehittäminen käynnistyi Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatiassa vuonna 2016. Työn pontimena oli havainto siitä, että maaseudun, tai niin kuin nykyään puhutaan, maaseutujen tilan ja kehityksen tilannekuvan muodostamiseen kaivataan kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa. Toisekseen myös maaseutujen näkyvyydessä ja tietoon perustuvassa julkisuuskuvassa oli selvää kehittämisen tarvetta. Näin syntyi Maaseutuluotain, jolle asetettuja tavoitteita olivat erilaisten maaseutualueiden kehittämisen seuranta, ennakointi ja näkyvyys sekä kehittämisen kärjen tunnistaminen. Maaseutuluotaimen toimenkuvaksi määritettiin myös tiedon levittäminen ja sitä kautta maaseutuprofiilin nostaminen.

Maaseutuluotaimen toteutustavaksi rakentui tietoperustan sekä alueellisen ja paikallisen kokemustiedon yhdistäminen, tarkastelunäkökulmien monipuolisuus sekä toistettavuuden mahdollisuus. Luotaimen tulokset pyrkivät olemaan helposti ymmärrettäviä, pohdintaa ja keskustelua herättäviä, eli ”mitä nämä havainnot tarkoittavat meidän ympäristössämme?”. Maaseutuluotain on rakennettu kehittämisen työvälineeksi ja sen tarpeita ajatellen. Siinä mielessä Maaseutuluotain ei ole ”fiilisten tulkki” tai ”maaseudun ilmapuntari”.

Uudellamaalla Maaseutuluotaimen mukainen prosessi käynnistettiin kevättalvella 2020. Sen toteutustapa ja tulokset on esitetty tässä raportissa. Työn on toteuttanut Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimeksiannosta Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia/Itä-Suomen yliopisto.

Kuvio 1. Uudenmaan Maaseutuluotaimen toimintatapa

2. Maaseutuluotaimen toteutus

2.1 Tietoperustan kokoaminen

Maaseutuluotaimessa laadittiin Uudenmaan maaseutujen tietovaranto, joka tukeutui tilastoaineistoon. Toimintatavan mukaisesti esitettävät asiat pyrkivät kuvaamaan maaseutujen kehityksen pidemmän aikavälin trendiä kuin nykytilannettakin. Esitystapa ja niistä nostetut sanalliset nostot perustuivat objektiiviseen havainnointiin. Kerätyllä tietoperustalla oli kaksi tehtävää. Ensinnäkin se toimii Maaseutuluotaimessa tehdyn kyselyn tausta-aineistona, toisekseen aineistolla on myös itsellinen rooli Uudenmaan maaseutujen kokonaiskuvan muodostamisessa ja tietoisuuden lisäämisessä.

2.2 Kyselyn kohdejoukon valinta

Maaseutuluotainkyselyn kohteeksi valittiin laajasti erilaisia Uudenmaan maaseudun toimijoita: kehittäjät, yritykset, kuntapäätäjät, tutkimus-, koulutus ja innovaatiotoimijat (TKI), järjestö- ja yhdistystoimijat sekä tiedonvälittäjät (ks. Taulukko 1). Kohdejoukoksi tarkentui 3140 henkilöä, joille sähköinen kysely tausta-aineistoinen toimitettiin huhtikuussa 2020.

Taulukko 1. Kyselyn kohdejoukko

Ryhmä	Toimijat
Alueen kehittäjät	Maaseutuasiamiehet ja -johtajat, Metsäkeskuksen ja ProaAgrian asiantuntijat, maakuntaliitot ja maakuntien yhteistyöryhmät, kaupungin- ja kunnanjohtajat, Leader-ryhmien hallitukset
Maa- ja metsätalousyrittäjät ja alan neuvojat	Nuorenviljelijän tukea saaneet, maatalouden investointitukea saaneet
Yrittäjät (muu toimiala), yrityksen työntekijä tai yritysneuvoja	Hanketukea saaneet, yrittäjäjärjestöt, paikalliset kehitysyhtiöt ja yhdistykset
Viranhaltijat tai poliittiset päättäjät	Kaupungin- ja kunnanvaltuutetut, maakuntavaltuuston jäsenet, kuntien elinkeinovastaavat
Koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoimijat	Soveltuvien alojen asiantuntijat sekä opetusorganisaatioiden johto, Luonnonvarakeskus
Järjestö- ja yhdistystoimijat	Kyläyhdistysten puheenjohtajat, kyläasiamies
Tiedonvälittäjä	Paikallislehtien päätoimittajat ja/tai toimituspäälliköt

Kyselyyn vastasi 545 henkilöä, joiden jakaantuminen pääasiallisen roolin mukaisesti on esitetty taulukossa 2. Kyselyyn sisältyi osio, jonne vastaaja pystyi osallistumaan myös useammassa roolissa. Noin kolmannes vastaajista ilmoittikin useamman roolin – tyypillisimmin kaksi roolia (68 % usean roolin vastanneista). Kun nämä vastaajien moninaiset roolit otetaan huomioon, vastauksia saatiin 798 kappaletta. Erityisesti järjestötoimijoiden vastausten määrä kasvoi tässä yhteydessä. Vastaajaryhmittäiset väittämät ja niihin saadut vastaukset maaseudun tilasta ja kehityksestä on esitetty liitteessä 1.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneet pääasiallisen vastaajaroolin ja kaikkien rooliensa mukaisesti.

Rooli	Pääasiallinen rooli		Kaikki roolit	
	lkm	%	lkm	%
Alueen kehittäjä	60	11	93	12
Maa-/metsätalousyrittäjä tai alan neuvoja	96	18	131	16
Yrittäjä (muu toimiala), yrityksen työntekijä tai yritysneuvoja	113	21	158	20
Viranhaltija tai poliittinen päättäj	131	24	165	21
Koulutus-/tutkimus-/innovaatiotoimija	32	6	45	6
Järjestö- tai yhdistystoimija	102	19	187	23
Tiedonvälittäjä	11	2	19	2
Yhteensä	545	100	798	100

Kyselyyn vastaajista 55 % oli miehiä, 43 % naisia, ja 2 % ei halunnut tähän vastata. Ikäjakauma oli seuraava: 15–29-vuotiaita 3 %, 30–49-vuotiaita 33 %, 50–64-vuotiaita 44 %, 65-vuotiaita tai vanhempia 19 %, ei tietoa 1 %. Vastaajien asuinpaikkakunnan perusteella vastauksia tuli kaikista Uudenmaan kunnista (Taulukko 3), eniten Raaseporista (53 kpl), vähiten Pukkilasta (7 kpl). Vastaajista 5 prosenttia asui Uudenmaan ulkopuolella – tyypillisimmin Hämeessä tai Varsinais-Suomessa.

Taulukko 3. Vastaajat asuinkunnittain

Kunta	lkm
Raasepori	53
Porvoo	44
Helsinki	39
Lohja	37
Loviisa	32
Mäntsälä	32
Inkoo	22
Lapinjärvi	22
Nurmijärvi	22
Espoo	21
Sipoo	17
Vantaa	17
Vihti	17
Kirkkonummi	16
Askola	14
Hyvinkää	13
Karkkila	12
Myrskylä	12
Tuusula	12
Pornainen	10
Hanko	9
Kauniainen	9
Järvenpää	8
Siuntio	8
Kerava	7
Pukkila	7
Muu maakunta	26
Ei tietoa	7
Yhteensä	545

2.3 Kyselyn toteutus

Kyselyn kohdejoukolle lähetettiin Uudenmaan maaseudun tilannekatsaus, jossa eri toimijoiden tuottamia tilastoja hyödyntäen ja muokaten pyrittiin välittämään laaja-alainen, objektiivinen tilannekuva Uudenmaan maaseuduista. Ajankohtaiskatsaus ”Tilastojen kertomaa Uudenmaan maaseudusta” on liitteessä 2.

Kysely koostui useasta osasta. Taustakysymysten jälkeen kaikille oli yhteinen maaseutubarometri, jossa maaseudun tilaa ja kehitystä arvioitiin kouluarvosanoin 4–10. Arvioivat asiakokonaisuudet olivat:

- 1) Uudenmaan maaseutualueiden tila ja kehitys (10 arvioitavaa asiaa)
- 2) Työ, elinkeinot ja osaaminen Uudenmaan maaseutualueilla (10 arvioitavaa asiaa)
- 3) Palvelut ja sujuva arki Uudenmaan maaseutualueilla (9 arvioitavaa asiaa)
- 4) Asuminen ja ympäristö Uudenmaan maaseutualueilla (10 arvioitavaa asiaa)

Tästä siirryttiin vastaajaryhmäkohtaiseen osioon, jonne ohjattiin valittujen roolien mukaisesti. Tämän jälkeen palattiin taas kaikille yhteiseen osioon, joka käsitteli Uudenmaan maaseudun tärkeitä lähivuosien kehityskohteita. Valmiiksi esitettyjen, teemoitettujen kehityskohteiden lisäksi vastaajat pääsivät vapaasti nimeämään enintään kolme tärkeintä kehitettävää asiaa. Lopuksi oli vielä mahdollisuus vapaaseen kommentointiin Uudenmaan maaseudusta ja kyselystä.

Kyselyssä tiedusteltiin myös näkökantoja Uudenmaan tilastokatsauksesta. Tämä palvelee mm. Luontain-toimintatavan kehittämistyötä. Vastaajista 95 prosenttia ilmoitti tutustuneensa ainakin hieman tilastokatsaukseen ennen kyselyyn vastaamista, näistä 26 prosenttia hyvin¹. Vastaajien arvio katsauksen vaikutuksista omiin vastauksiin on tyypillisimmin vähäinen (46 %) tai kohtalainen (30 %)². Vastauksista voi todeta myös sen, että yli puolelle katsauksessa on ollut uutuusarvoa ja yli kahdelle kolmasosaa tiedot ovat näyttäneet kiinnostavilta ja esitysmuodoiltaan onnistuneilta.

¹ asteikko ei lainkaan, hieman, kohtalaisesti, hyvin

² asteikko ei vaikutusta, vähäinen vaikutus, kohtalainen vaikutus, suuri vaikutus, en osaa sanoa

3. Tulokset

3.1 Uudenmaan maaseudut

Uusimaa tuo monelle mieleen Suomen ainoan yli miljoonan asukkaan alueen, Helsingin seudun metropolin ja pääkaupunkiseudun. Mutta Uuttamaata luonnehtii myös suuret maaseutualueet. Tässä Uudenmaan Maaseutuluotaimessa käytetään hallinnollisista rajoista riippumatonta aluetyypittelyä, jonka Suomen Ympäristökeskus otti käyttöön vuonna 2013³ (ks. lähde: SYKE).

Sisemmällä ja ulommalla kaupunkialueella, joka on suurelta osin pääkaupunkiseutua – asuu vajaat 1,4 miljoonaa ihmistä eli 82 % maakunnan väestöstä (Taulukko 4). Erilaisilla maaseutualueilla asuu vastaavasti noin 130 000 ihmistä. Luku kasvaa 145 000 ihmisellä, jos mukaan lasketaan kaupungin kehysalue, jota voidaan pitää eräänlaisena kaupungin ja maaseudun väli- tai vaihteluvyöhykkeenä.

Uudeltamaalta löytyy erilaista maaseutua. Laajimmat alueet niin pinta-alan kuin väestönkin perusteella luokituu kaupungin läheiseksi maaseudeksi. Tuota itä- ja pohjoissuomalaisista maaseudun tyyppiä harvaan asuttua maaseutuaakin löytyy, joskin niukasti. Määritelmänsä mukaisesti suurempien kaupunkialueiden ulkopuolella sijaitsevia taajamakeskuksia, pikkukaupunkeja ja isoja kirkonkyläjä (=maaseudun paikalliskeskukset) löytyy maakunnasta useita - Mäntsälän, Karkkilan, Hangon, Tammisaaren, Karjaan ja Loviisan taajamat sekä niiden välittömät lähialueet. Niihin sijoittuu asukkaita lähemmäs 50 000.

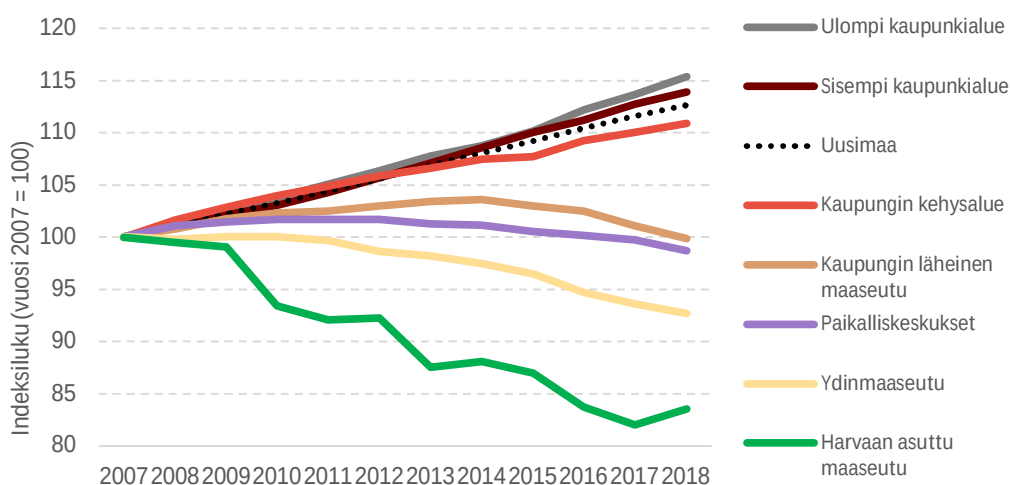
Hallinnollisilla rajoilla tarkasteltuna Uudenmaan maakunta on heterogeeninen maakunta. Alueen neljä seutua ovat aluetyypiprofiileiltaan hyvin erilaisia. Ääripäissä on kaupunkimainen Helsingin seutu ja maaseutuvaltainen Raaseporin seutu. Kuntatasolle edetessä erot entisestään korostuvat, esimerkkinä kaupunkimainen Kerava ja Lapinjärven maaseutukunta.

Taulukko 4. Uudenmaan väestömäärät erilaisilla alueilla vuonna 2018.

Aluetyppi	Henkilöä (lkm)	Osuus (%)
Sisempi ja ulompi kaupunkialue	1 363 756	81,6 %
Kaupungin kehysalue	145 589	8,7 %
Kaupungin läheinen maaseutu	60 579	3,6%
Ydinmaaseutu	20 201	1,2 %
Maaseudun paikalliskeskukset	49 507	3,0 %
Harvaan asuttu maaseutu	441	0,0
Tuntematon	30 951	1,9

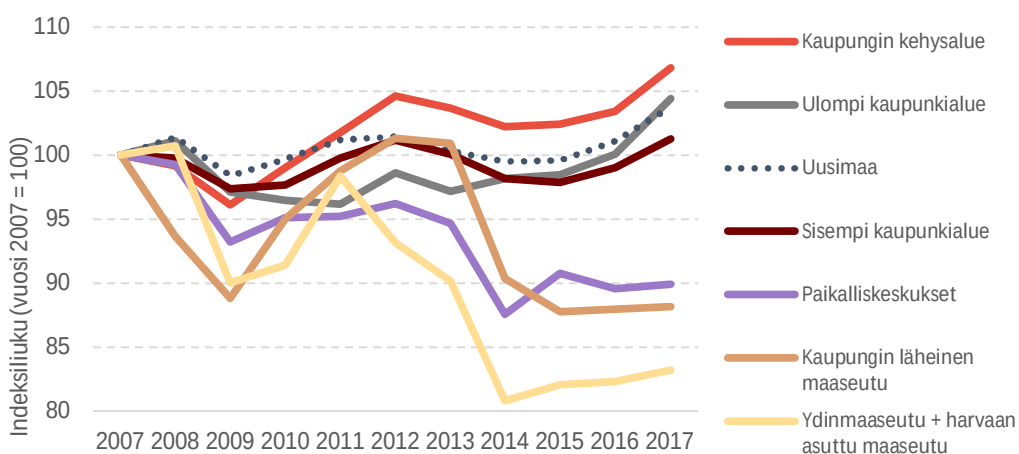
³ Tuolloin lanseerattu luokittelu pohjautui vuoden 2010 tietoihin. Laskelma on päivitetty keuhällä 2020, jonka tiedot ovat vuodelta 2018. Tässä raportissa käytetään vanhempaa aluetyypittelyä, koska siihen perustuvia tilastoja on kattavasti saatavilla. Suurimmat muutokset päivityksessä tarkoittavat Uudenmaan osalta sitä, että ydinmaaseudun pinta-alan on pienentynyt, erityisesti Itä-Uudellamaalla. Vastaavasti kaupungin läheisen maaseudun osuus on kasvanut.

Uudenmaan maakunta on väestöään vahvasti kasvattanut alue. Kasvu on pitkälti peräisin erityisesti pääkaupunkiseudun kasvusta, minkä kuvio 2 osoittaa. Kokonaisuutena Uudenmaan väkiluku on kasvanut noin 13 % vuosina 2007–2018. Ulommalla ja sisemmällä kaupunkialueella kasvu ollut hieman tätäkin vahvempaa, kehysalueella keskiarvotaso. Väestönkasvu on hiipunut maaseudulla kaupungin läheisen maaseudun kasvun taittumisen vanavedessä. Maaseudun paikalliskeskusten väkimäärä on pysytellyt jotakuinkin ennallaan. Ydinmaaseudun väestötrendi on ollut niukasti laskusuuntainen, myös harvaan asutulla maaseudulla - jossa tosin asuu nykyisellään vain noin 450 henkilöä. Luonnollinen väestönmuutos, mikä tarkoittaa syntyneiden enemmyyttä kuolleisuuteen verrattuna, on Uudenmaalla ollut valtakunnallisen trendin tavoin laskusuuntainen, vaikkakin väestö edelleen lisääntyy kaupungin ja sen kehysalueen kasvun ansiosta.

Kuvio 2. Väestönkehitys Uudenmaan erilaisilla alueilla 2007-2018 (vuosi 2007=100)

Uudenmaan työpaikat ovat lisääntyneet viitisen prosenttia vuosina 2007–2017 ja niiden kehitys on ollut myönteisintä kaupungin kehysalueella (kuvio 3). Paikalliskeskuksissa ja kaupungin läheisellä maaseudulla vuosittainen vaihtelu on ollut suurta, mutta viimeisinä tarkasteluvuosina se on asettunut vakiintuneelle tasolle. Ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu on tässä yhdistetty, ja siellä työpaikkojen menetys on ollut suurinta tässä aluekategoriassa.

Kuvio 3. Työpaikkojen kehitys Uudenmaan erilaisilla alueilla 2007-2017 (vuosi 2007=100)

Taloudellinen huoltosuhde eli työllistä kohti olevan työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevia suhdeluku on korkein harvaan asutulla maaseudulla ja matalin kaupungissa ja sitä ympäröivällä maaseudulla. Uudenmaan keskimääräinen suhdeluku on 1,1, mikä selittyy Helsingin ja muiden suurimpien kaupunkien matalilla suhdeluvuilla ja korkeilla väestömäärillä.

Pendelöinnin nettotulovirta suuntautuu maaseutualueille, mikä kertoo työpaikkojen vahvasta keskittymisestä pääkaupunkiseudulle. Valtaosa Uudenmaan kunnista on kaksikielisiä. Raaseporissa ja Inkoossa enemmistön kieli on ruotsi. Maan sisäinen muuttoliike on keskittynyt kaupunkialueille ja niiden kehyksiin.

Uudellamaalla osuus Suomen kaikista maatalous- ja puutarhayritystä on noin 6 %. Alueella korostuu viljanviljely. Yrityksistä 12,6 % oli luomutoimijoita vuonna 2018, koko Suomen keskiarvon ollessa 10,6 %. Noin 37 % Uudenmaan tiloista on monialaisia (koko Suomi 29 %), eli ne harjoittavat maa- ja puutarhatalouden lisäksi muutakin yritystoimintaa.

Uusimaa on saaristoinen maakunta. Alueella on vakituisesti asuttuja saaria noin sata ja vapaa-ajan asumisen saaria liki 1800 kpl. Nämä sijoittuvat 17 kunnan alueelle. Maaseutualueille kohdistunut ulkomaisten matkailijoiden matkustus on ollut vahvassa kasvussa. Sen sijaan maaseudulle kohdistunut kotimaisten matkailijoiden matkailu on pysytellyt vakiotasolla. Kesämökkejä on noin 42 000 (8 % Suomen mökkikannasta), jotka sijoittuvat erityisesti rannikkoalueille ja sisävesien yhteyteen. Asukaslukuun suhteutettuna suurimpia mökkikuntia ovat Inkoo, Myrskylä ja Raasepori.

3.2 Maaseutubarometri

Uudenmaan maaseutubarometri antaa alueen maaseudulle kokonaisarvosanaksi 6,8 (asteikko 4–10). Eri teemojen ja osa-alueiden välillä oli suurta vaihtelua keskiarvoissa (Kuvio 4). Maaseudun tilan ja kehityksen osa-alueista parhaimmat arvosanat saa Uudenmaan maaseudun maine (7,4) ja tulevaisuuden näkymät (7,0). Heikoimmaksi arvioitiin puolestaan maaseudun huomiointi maakunnan kehittämisessä (5,9) ja Manner-Suomen maaseutuohjelman tunnettuus (5,8). Työ, elinkeinot ja osaaminen- teemassa esitettyjä asioita arvioidaan yhdenmukaisesti keskiarvon 6,5 tuntumaan. Heikoimman arvion saa maaseutuyritysten kansainvälistyminen (5,9), parhaimman paikallisten kehittämistarpeiden tunnistaminen ja Leader-rahoituksen hyödynnettävyys (6,6).

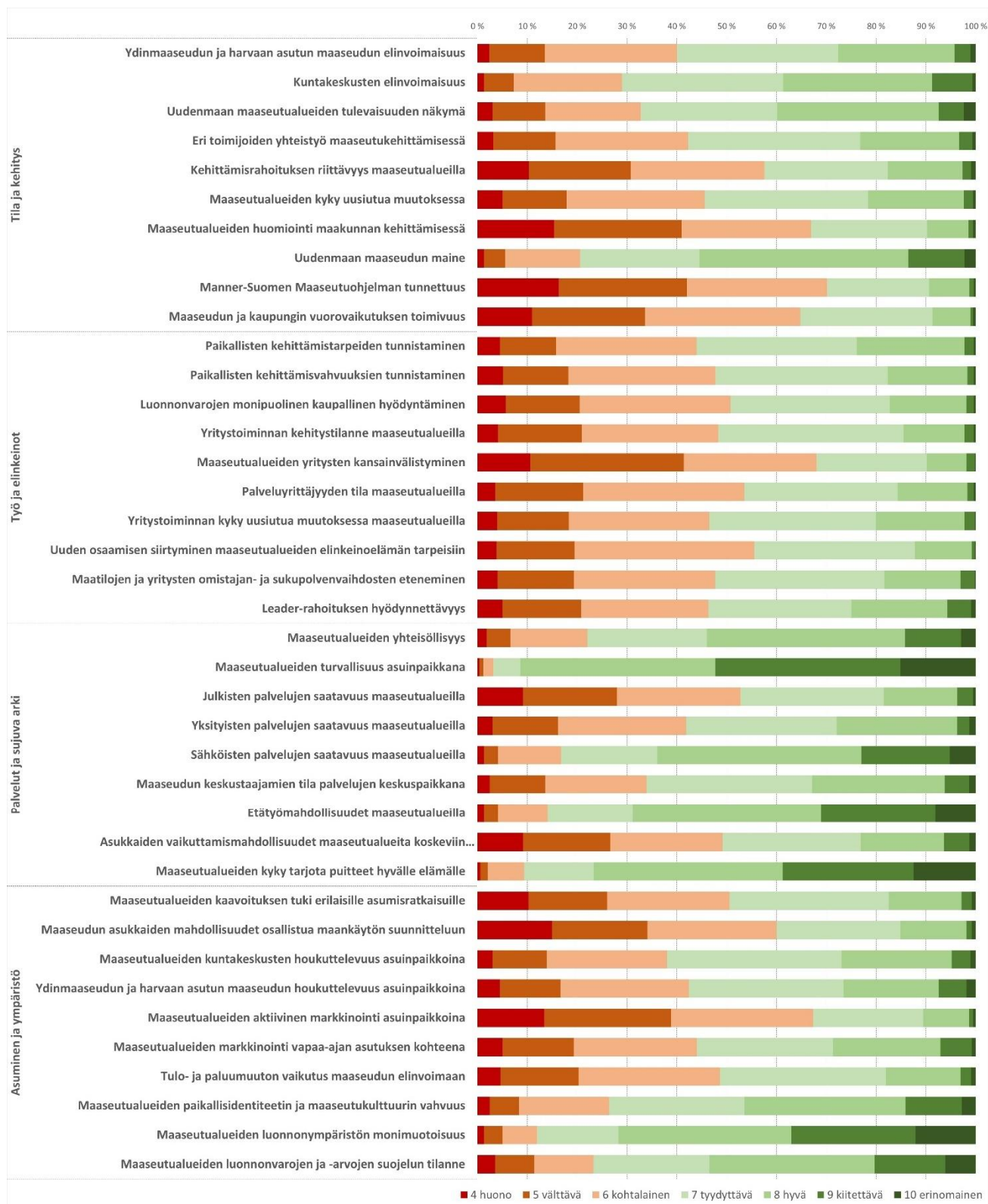
Palveluissa ja sujuvassa arjessa kysymyskohtainen keskiarvovaihtelu oli suurta. Maaseutualueiden turvallisuus, niiden kyky tarjota hyvän elämän puitteet ja etätyömahdollisuudet saivat noin kahdeksikon. Sen sijaan julkisten palvelujen saatavuus ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maaseutualueita koskeviin kehittämispäätöksiin vain reilun kuutosen. Asuminen ja ympäristö -teemassa myös oli selvää osa-alueittaista vaihtelua keskiarvoissa. Luonnon monimuotoisuus sai hyvän arvosan (8,0), ja siitä noin puolen pisteen päähän luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne (7,5) ja maaseutualueiden paikallisidentiteetin ja maaseutukulttuurin vahvuus (7,4). Sen sijaan maaseutualueiden markkinointi asuinpaikkoina (5,9) ja asukkaiden mahdollisuudet osallistua maankäytön suunnitteluun saivat heikot arviot (6,1).

TILA JA KEHITYS		ka.	TYÖ, OSAAMINEN JA ELINKEINOT		ka.
Ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun elinvoimaisuus		6,8	Paikallisten kehittämistarpeiden tunnistaminen		6,6
Kuntakeskusten elinvoimaisuus		7,1	Paikallisten vahvuuksien tunnistaminen		6,5
Uudenmaan maaseutualueiden tulevaisuudennäkymä		7,0	Luonnonvarojen monipuolinen kaupallinen hyödyntäminen		6,4
Eri toimijoiden yhteistyö maaseutukehittämisessä		6,7	Yritystoiminnan kehitystilanne maaseutualueille		6,4
Kehittämishoitituksen riittävyys maaseutualueilla		6,2	Maaseutualueiden yritysten kansainvälistyminen		5,9
Maaseutualueiden kyky uusiutua muutoksessa		6,6	Palveluyrittäjyyden tila maaseutualueilla		6,4
Maaseutualueiden huomiointi maakunnan kehittämisessä		5,9	Yritystoiminnan kyky uusiutua muutoksessa maaseutualueilla		6,5
Uudenmaan maaseudun maine		7,4	Uuden osaaminen siirtyminen maaseutualueiden elinkeinoelämän tarpeisiin		6,3
Manner-Suomen maaseutuohjelman tunnettuus		5,8	Maatilojen ja yritysten omistajan- ja sukupolvenvaihdosten eteneminen		6,5
Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen toimivuus		6,0	Leader-rahoituksen hyödynnettävyys		6,6
YHTEENSÄ		6,6	YHTEENSÄ		6,4

PALVELUT JA SUJUVA ARKI		ka.	ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ		ka.
Maaseutualueiden yhteisöllisyys		7,4	Maaseutualueiden kaavoituksen tuki erilaisille asumisratkaisuille		6,3
Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkoina		8,5	Maaseudun asukkaiden mahdollisuudet osallistua maankäytön suunnitteluun		6,1
Julkisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla		6,3	Maaseutualueiden kuntakeskusten houkuttelevuus asuinpaikkoina		6,8
Yksityisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla		6,7	Ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun houkuttelevuus asuinpaikkoina		6,7
Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla		7,7	Maaseutualueiden aktiivinen markkinointi asuinpaikkoina		5,9
Maaseudun keskustaajamien tila palvelujen keskuspaikkana		6,9	Maaseutualueiden markkinointi vapaa-ajan asutuksen kohteina		6,7
Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla		7,9	Tulo- ja paluumuuton vaikutus maaseudun elinvoimaan		6,5
Asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maaseutualueita koskeviin kehittämispäätöksiin		6,5	Maaseutualueiden paikallisidentiteetin ja maaseutukulttuurin vahvuus		7,3
Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle		8,2	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus		8,0
YHTEENSÄ		7,3	Maaseutualueiden luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne		7,4
			YHTEENSÄ		6,8

Kuvio 4. Maaseutubarometrin tulokset teemoittain ja osa-alueittain (n=520–539)

Keskiarvon lisäksi tarkemman kuvan saamiseksi on syytä katsoa myös vastausten hajontaa. Kuviossa 5 on esitetty vastausten jakauma arvosanoittain. Tyypillisimmin vastaajat ovat käyttäneet arvosanoja 6 ja 7. Toisaalta vastaajat eivät ole säästelleet myöskään asteikon ääripäitä. Arvosanoja 4 ja 5 on käytetty eniten kohdissa Manner-Suomen Maaseutuohjelman tunnettuus (42 %), maaseutualueiden yritysten kansainvälistyminen (41 %) ja Maaseutualueiden huomiointi maakunnan kehittämisessä (41 %). Vastaavasti arvosanoja 9 ja 10 ovat yleisimpiä arvioitaessa maaseutualueiden turvallisuutta asuinpaikkana (52 %), maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle (39 %) ja maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus (37 %).

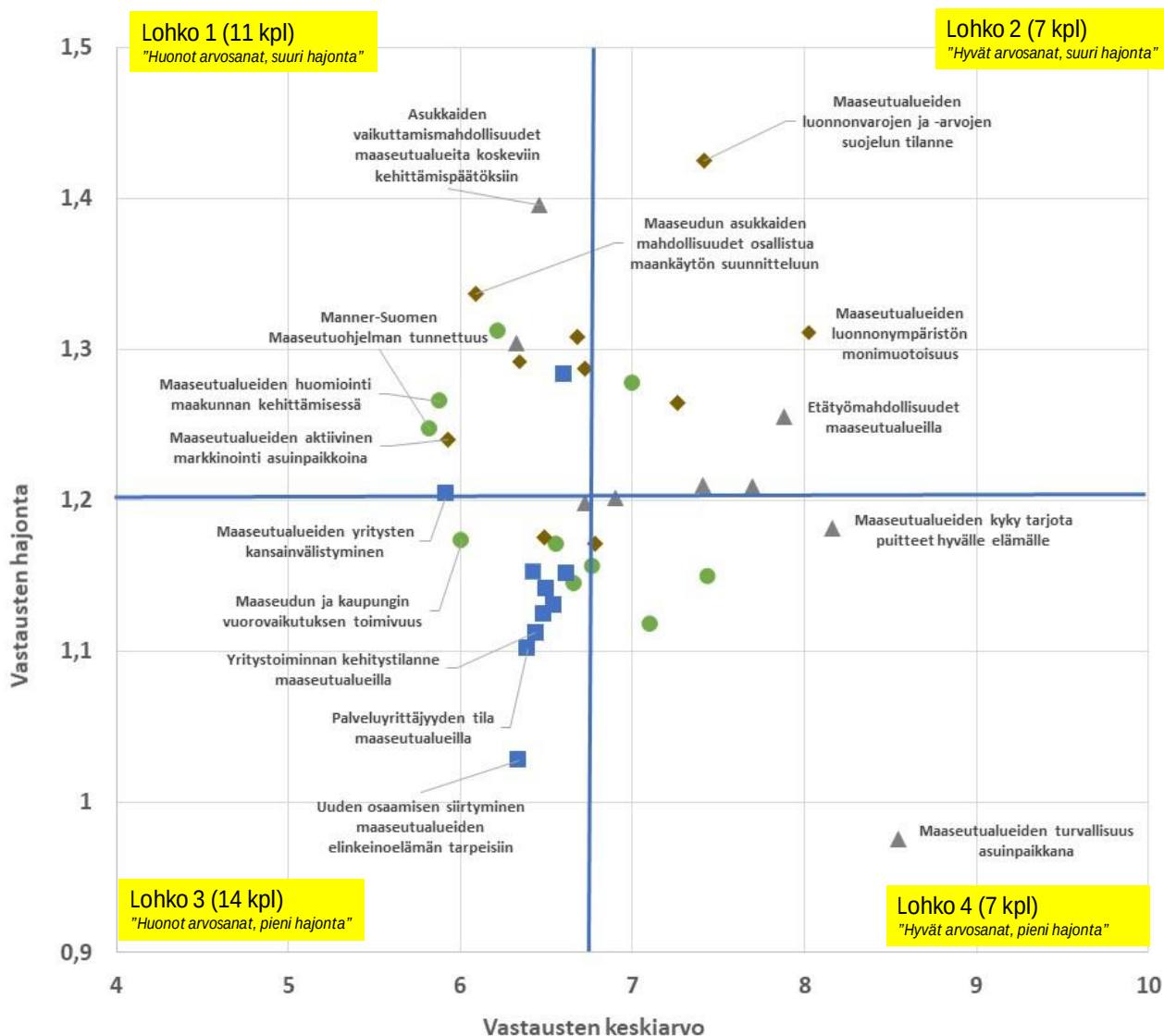

Kuvio 5. Barometrin vastausten jakauma (n=520–539)

Kuviossa 6 teemojen alla kysytyt asiat on sijoitettu nelikenttään siten, että lohkot muodostuvat koko aineiston vastausten keskiarvon (6,76) ja keskimääräisen hajonnan (1,21) perusteella (viivat x- ja y-akseleilla)⁴. Palveluihin ja sujuvaan arkeen liittyvät vastaukset (kolmiot) sijoittuvat lohkoihin 1, 2 ja 3. Ne saavat hyviä arvosanoja pienellä tai suurella hajonnalla sekä matalia keskiarvoja suurella hajonnalla. Asumiseen ja ympäristöön (vinoneliö) liittyvissä tekijöissä on korkeita arvosanoja, mutta vastaavasti myös hyvin heikkoja. Vastausten hajonta on tyypillisesti keskimääräistä tasoa korkeampi. Maaseudun tilaa ja kehitystä (ympyrä) kuvaavat asiat sijoittuvat yleisimmin keskiarvoviivan alapuolelle. Vastauksissa on nähtävissä runsaasti yksimielisyyttä. Maaseudun työhön, osaamiseen ja elinkeinoihin liittyvät asiat puolestaan sijoittuivat liki yksinomaan lohkoon 3 eli ”huonot arvostukset, pieni hajonta”. Tämä on juuri se lohko, mikä on kehittämisen kannalta hyvin kiinnostava, koska asioiden heikkoudesta vallitsee suurin yksimielisyys. Tähän lohkoon sijoittuvat seuraavat asiat (14 kpl):

- Eri toimijoiden yhteistyö maaseutukehittämisessä
- Maaseutualueiden kyky uusiutua muutoksessa
- Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen toimivuus
- Paikallisten kehittämistarpeiden tunnistaminen
- Paikallisten kehittämisvahvuuksien tunnistaminen
- Luonnonvarojen monipuolinen kaupallinen hyödyntäminen
- Yritystoiminnan kehitystilanne maaseutualueilla
- Maaseutualueiden yritysten kansainvälistyminen
- Palveluyrittäjyyden tila maaseutualueilla
- Yritystoiminnan kyky uusiutua muutoksessa maaseutualueilla
- Uuden osaamisen siirtyminen maaseutualueiden elinkeinoelämän tarpeisiin
- Maatilojen ja yritysten omistajan- ja sukupolvenvaihdosten eteneminen maaseutualueilla
- Yksityisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla
- Tulo- ja paluumuuton vaikutus maaseudun elinvoimaan

⁴ Esitysteknisistä syistä vain äärimmäisistä tekijöistä on ilmoitettu sen asiasisältö.

Kuvio 6. Barometrin vastausten keskiarvo (x-akseli) ja hajonta (y-akseli).

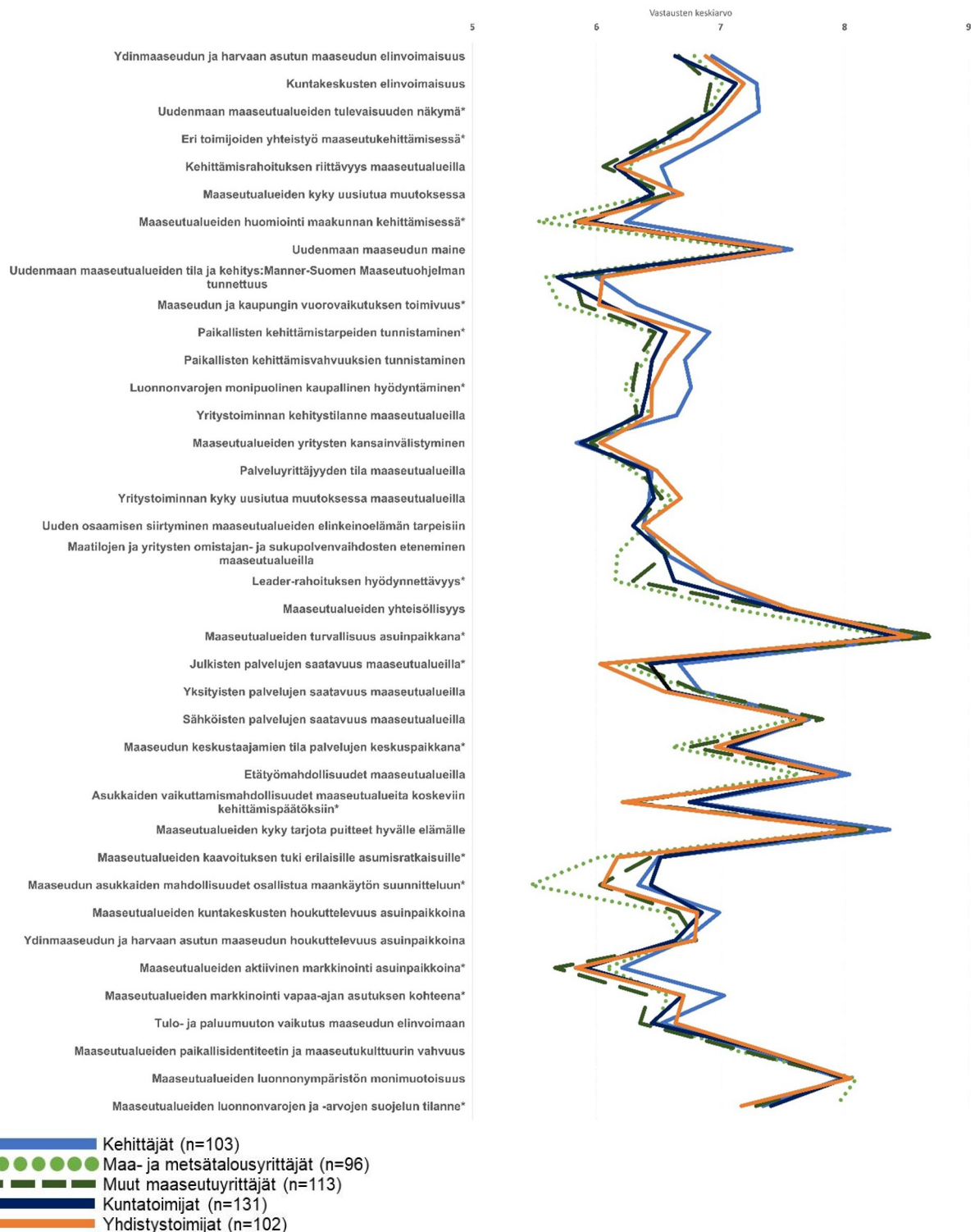
Yksi mielenkiinto vastauksissa liittyy siihen, miten eri vastaajaryhmät ovat asioita arvioineet. Taulukossa 5 on esitetty vastaajaryhmittäin ne osa-alueet, joiden vastausten keskiarvoksi on muodostunut 7,5 tai enemmän. Eniten tälle listalle nousee asioita kehittäjillä (8 kpl), vähiten TKI-toimijoilla (5 kpl). Tässä "parhaimpien asioiden listalla" on vastaajaryhmissä runsaasti samoja tekijöitä, kuten turvallisuuden ja hyvän elämän puitteisiin liittyvät asiat, etätyömahdollisuudet ja sähköisten palvelujen saatavuus. Kehittäjät ja järjestötoimijat nostavat tälle listalle maaseutualueiden yhteisöllisyyden, TKI-toimijat ja kehittäjät Uudenmaan maaseudun maineen, maa- ja metsätalousyrittäjät ja alan neuvojat, tiedonvälittäjät ja kehittäjät luonnonvarojen ja -arvojen suojelutilanteen.

Taulukko 5. Osa-alueet, jotka saaneet keskiarvoksi 7,5 tai enemmän, eri vastaajaryhmät.

Alueen kehittäjä	Maa-/metsätalousyrittäjä tai alan neuvoja	Yrittäjä (muu toimiala), yrityksen työntekijä tai yrittäjäneuvoja	Viranhaltija tai poliittinen päättäjät	Koulutus-/tutkimus-/innovaatio-toimija	Järjestö- tai yhdistystoimija	Tiedonvälittäjä (media yms.)
Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana	Maaseutualueiden turvallisuus asuinpaikkana
Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus
Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Maaseutualueiden luonnonympäristön monimuotoisuus	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla
Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Maaseutualueiden luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Maaseutualueiden kyky tarjota puitteet hyvälle elämälle
Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla	Etätyömahdollisuudet maaseutualueilla	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla	Uudenmaan maaseudun maine	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla	Maaseutualueiden luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne
Maaseutualueiden luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla				Maaseutualueiden yhteisöllisyys	Sähköisten palvelujen saatavuus maaseutualueilla
Uudenmaan maaseudun maine						
Maaseutualueiden yhteisöllisyys						

Kuviossa 7 vastausten keskiarvot on esitetty vastaajaryhmittäin. Luokkia yhdisteltiin tulosten luotettavuuden parantamiseksi ja ne rakentuivat seuraavasti 1) alueen kehittäjät sisältäen TKI-toimijat ja tiedonvälittäjät), 2) maa- ja metsätalousyrittäjät ja alan neuvojat, 3) muut yrittäjät ja alan neuvojat, 4) kuntatoimijat sekä 5) järjestö- ja yhdistystoimijat. Yleistulkinta eroista on se, että kehittäjät (sis. TKI+tiedonvälittäjät) arvioivat esitettyjä asioita muita ryhmiä usein myönteisemmin (sininen viiva kuviossa 7). Tästä on muutamia poikkeuksia. Ensinnäkin kaavoitukseen ja maankäyttöön liittyvät osa-alueet arvioidaan kuntapäätäjien vastauksissa myönteisimmin. Luonnonvarojen ja -suoje- lun kohdalla puolestaan maa- ja metsätalousyrittäjät arvioivat tilannetta muita ryhmiä selvästi pa- remmaksi. Sen sijaan Leader-rahoituksen hyödynnettävyyttä järjestötoimijat arvioivat myönteisim- min. Heikoimmat arviot tulevat pääosin yrityksistä ja niiden kanssa toimivilta. Tästä poikkeuksena on julkisten palvelujen saatavuus, asukkaiden vaikutusmahdollisuudet sekä luonnonvarojen ja arvo- jen suoje- lu, jotka yhdistystoimijat arvioivat heikoimmaksi. Vastaajaryhmittäisten vastausten eroissa

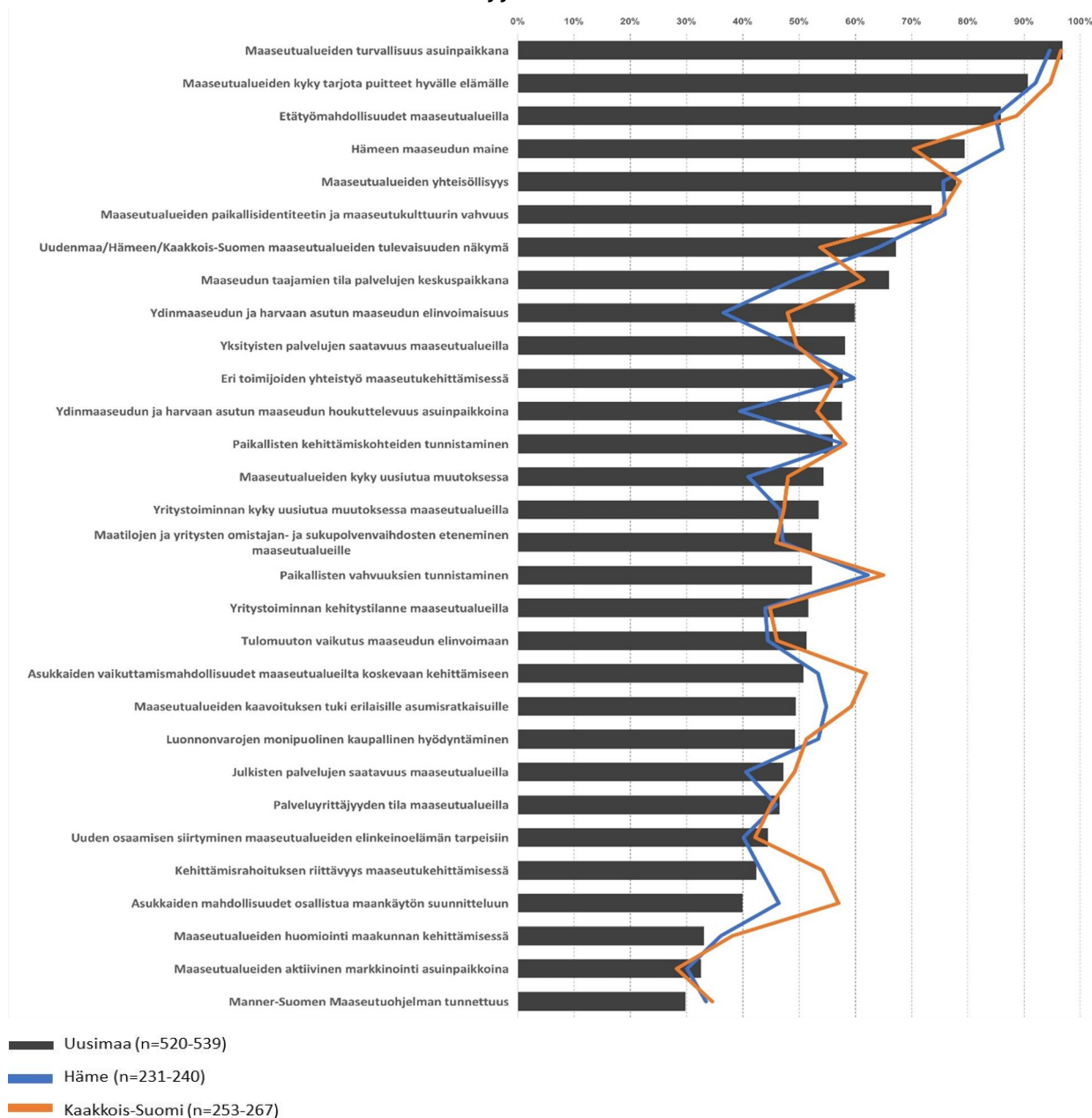
on useita tilastolliset kriteerit täyttäviä eroavuuksia. Kuviossa 7 on tähdellä merkitty ne asiat (16 kpl), joissa vastaajaryhmittäisten keskiarvojen erot ovat tilastollisesti merkitseviä⁵.

Kuvio 7. Barometrin vastausten keskiarvot vastaajaryhmittäin, tilastollisesti merkitsevät erot *, $p < 0.05$

⁵ Kruskal-Wallis ei-parametrinen keskiarvotesti, $p < 0,05$.

Maaseutuluotain on alueelle suunnattu kehittämisväline, mutta ajatuksia ja oppia voi saada myös vertailemalla tuloksia muihin alueisiin. Tässä yhteydessä vertailua tehdään Kaakkois-Suomen ja Hämeen maaseutuluotaimiin, jotka on toteutettu samassa aikataulussa Uudenmaan Maaseutuluotaimen kanssa. Vertailussa tarkastellaan osuuksia, joissa vastaajat ovat antaneet arvosanan 7 tai enemmän (ks. Kuvio 8). Näin tarkasteltuna Uudenmaan maaseudun vahvuuksia ovat syvän maaseudun elinvoima ja houkuttelevuus asuinpaikkoina, maaseudun taajamien tila palvelujen keskuspaikkana, maaseutualueiden ja yritysten kyky uusiutua muutoksessa, yksityisten palvelujen saatavuus sekä maaseutualueiden tulevaisuuden näkymä. Heikkoutena ovat asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maankäytön suunnitteluun, paikallisten vahvuuksien tunnistaminen, kaavoituksellinen tuki maaseutuasumiselle, asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maaseutualueita koskevaan kehittämiseen sekä kehittämisrahoituksen riittävyys.

Kuvio 8. Vähintään arvosanan 7 antaneiden osuudet, vertailu Uusimaa vs. Häme ja Kaakkois-Suomi

3.3 Vastaajaryhmien vastaukset

Kyselyssä oli oma osio eri vastaajaryhmille, jossa räätälöity väittämät patteristo avautui alussa valitun roolin tai roolien mukaisesti. Näiden vastausten jakaumat on esitetty liitteessä 1.

Ohessa on tehty muutamia nostoja niistä asioista, joista vastaajat olivat väittämien kanssa eniten samaa mieltä (+), ja eri mieltä (-)⁶.

Yritykset/yrittäjät ja alan neuvojat

- +Yrittäjien tekemisen asenne on vahva maaseudulla
- +Yrityksen perustaminen on helppoa
- Yrittäjien on helppo saada osaavaa työvoimaa
- Rahoitusta on riittävästi saatavilla yritystoimintaan

Alkutuottajat ja alan neuvojat

- +Maa- ja metsätalousyrittäjien yritysosaaminen on vahvaa
- +Uudenmaan metsävarojen lopputuotteiden jalostusarvoa on nostettava merkittävästi
- Maa- ja metsätalousyrittäjien on helppo saada osaavaa työvoimaa
- Maa- ja metsätaloudella on tunnustettu vahva asema elinkeinona Uudellamaalla

Kuntapäätäjät

- +Kunnan keskustaajama on taloudellisen toimeliaisuuden ja yrittäjyyden keskuspaikka
- +Kuntakeskuksen kehitys on edennyt myönteiseen suuntaan
- Maaseutuelinkeinojen kehittäminen on keskeinen osa kunnan elinvoiman edistämistä
- Kunnassa panostetaan myös haja-asutusalueiden kehittämiseen

Kehittäjät

- +Maaseututoimijoiden yhteistyö on menestymisen avain
- +Maaseutualueiden kehityksen ajurina on yritysten kehittämistoiminta
- Maaseutuyrittäjien ja -yritysten on helppo saada koulutettua ja osaavaa työvoimaa
- Maaseutuyritysten investointitaso on riittävä kilpailukyvyn säilyttämiseksi

Tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoimijat

- +Luonnonvarojen monipuolista ja kestävästä käyttöä koskevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa tulisi lisätä Uudellamaalla
- +Biotalousosaamisen koulutusta tulee kehittää laaja-alaisesti eri oppi- ja tutkimuslaitosten yhteistyönä

⁶ Käytetty asteikko: täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, neutraali kanta, jokseenkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä. Tähän on poimittu ne väittämät, joista ollaan eniten samaa mieltä (+ jokseenkin tai täysin) ja eniten eri mieltä (- jokseenkin tai täysin).

- + Korkean osaamisen siirtoa elinkeinoelämän tarpeisiin tulisi tehostaa maaseutualueilla
- Maaseutualueiden yritysten osaamistason varmistamiseksi nykyiset koulutusmahdollisuudet ovat riittäviä
- Maaseudulla asuvien 17–24-vuotiaiden nuorten koulutusmahdollisuudet ovat riittäviä

Järjestötoimijat

- +Yhdistys- ja järjestötoiminnalla on merkittävä rooli maaseudun kehittämisessä ja kehittämisessä
- +Maaseudun yhdistys- ja järjestötoiminta aktivoi parhaiten paikallisia ihmisiä yhteiseen tavoitteelliseen toimintaan
- Maaseudun yhdistys- ja järjestötoimintaan saadaan helposti mukaan uusia nuoria jäseniä
- Yhdistysten on helppo löytää riittävästi talkooväkeä

Tiedonvälittäjät

- +Uutisointi Uudenmaan maaseudun on positiivissävyytteistä
- +maaseudun yritystoiminnassa on hyvä vire päällä
- Kunnissa panostetaan myös haja-asutusalueiden kehittämiseen
- Kuntien päätöksenteossa painotetaan maaseutualueiden merkitystä tärkeänä elinvoimatekijänä

3.4 Kehittämiskohteet

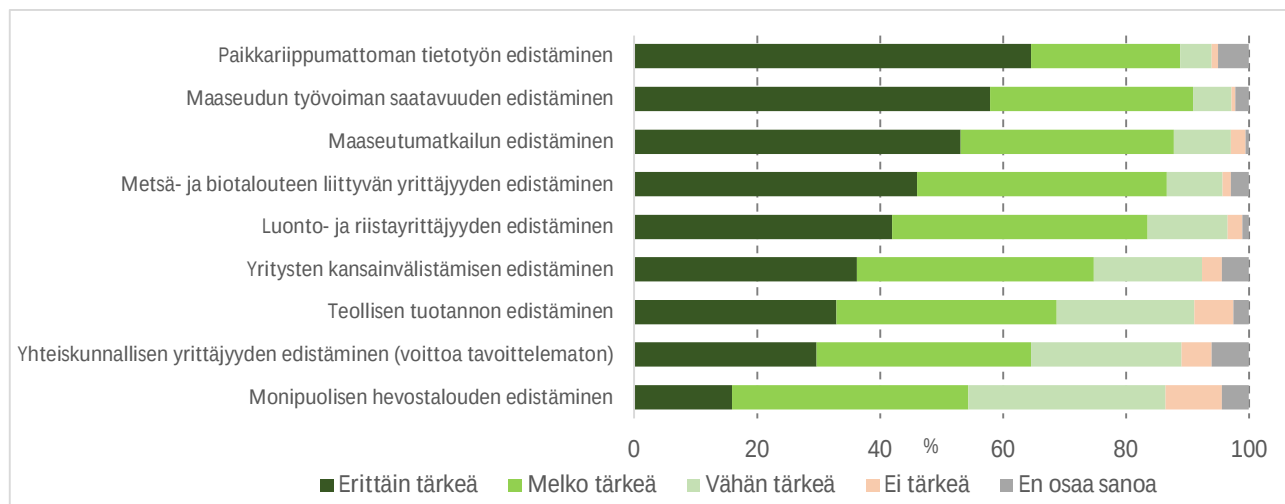
Uudenmaan maaseutualueiden kehittämisresurssien suuntaamista seuraavalle kolmelle vuodelle kysyttiin valmiiksi nimetyistä kehityskohteista teemoittain, jotka olivat 1) elinkeinot ja toimeentulo, 2) asuminen, 3) energia, ympäristö ja ilmasto, 4) elintarvikkeiden alkutuotanto ja 5) elintarvikkeiden jatkojalostus. Jokaisen teeman alla oli mahdollisuus myös vapaasti esittää joku muu vastaajan mielestä tärkeä kehittämisskohte. Tätä mahdollisuutta käyttikin teemasta riippuen 52–142 vastaajaa ja näissä oli paljon laadukasta, tarkentavaa sisältöä ja näkemystä teemoihin⁷.

Kaikkien teemojen osa-alueista vastaajat kokivat tärkeimmiksi kehityskohteiksi Uudellamaalla lähiruuan edistämisen, maaseudun peruspalveluiden turvaamisen, vesien tilan parantamisen ja paikka-riippumattoman työn edistämisen. Teemakohtaisesti tärkeimmiksi koetut kehityskohteet löytyvät tarkemmin oheisista alaluvuista. Myös teemojen avoimet vastaukset on luokiteltu ja niistä on esitetty muutamia suoria lainauksia vastauksista.

⁷ Avointen vastausten lukumäärät teemoissa: Elinkeinot ja toimeentulo 142 kpl, asuminen 99 kpl, energia, ympäristö ja ilmasto 70 kpl, elintarvikkeiden alkutuotanto 69 kpl, elintarvikkeiden jalostus 52 kpl.

3.4.1 Elinkeinot ja toimeentulo

Elinkeinoissa ja toimeentulossa tärkeimmiksi kehityskohteiksi Uudellamaalla koetaan olevan paikkariippumattoman tietotyön edistäminen, työvoiman saatavuuden edistäminen ja maaseutumatkailu (Kuvio 9)

Kuvio 9. Elinkeinojen ja toimeentulon kehityskohteet (n=540)

Teemaa koskevat avoimet vastaukset jaettiin neljään kategoriaan: 1) *infrastrukturi, kaavoitus ja palvelut*, 2) *tuki ja neuvonta*, 3) *luonto ja ympäristö sekä* 4) *yrittäjyys, työllisyys ja koulutus*.

Infrastrukturi, kaavoitus ja palvelut -osiossa mainittiin usein tiestön kunto, peruspalvelujen säilyminen, valokuitu, julkisen liikenteen saatavuus ja rakentamisen helpottaminen maaseutualueilla:

"Maaseutu myös Uudellamaalla tarvitsee nopeita yhteyksiä, sekä fyysisiä että digitaalisia. Valokuitu olisi erittäin tärkeä monelle tietotyöläiselle, jotka haluavat asua mieluummin maaseudulla kuin kaupungissa."

"Kuntien pitäisi nähdä maaseudun vapaa rakentaminen kunnan varallisuutta kasvattavana eikä suinkaan kuntaa rasittavana asiana. Jos kunnat antaisivat luvat mm. loma-asuntojen muuttamisen vakinaiseksi asunnoksi, maaseutualueet kehittyisivät kuin itsestään ja kuntien verotulot kasvaisivat."

Tuki ja neuvonta -teemaa koskevat vastaukset sisälsivät ajatuksia muun muassa verotuskevennyksistä, yrittäjyyteen kannustamisesta sekä maaseudun ja sen tuotteiden arvon tunnistamisesta ja paikallisten palvelujen ja yritysten tukemisesta.

"Avustuksia paikallisesti toimiville yrityksille eikä vain kansainvälistyville."

"Skattelättnader för företag som verkar på landsbygden?"

"Maaseudun arvoa maan elintarvikkeiden tuottajana ja ylläpitäjänä toivottavasti aletaan arvostaa entistä enemmän."

Luonto ja ympäristö -teemaan saadut avoimet vastaukset koskivat monissa määrin luontoon liittyvää yrittäjyyttä, kuten luontomatkailua ja hyvinvointipalveluita. Myös ympäristönsuojelu ja hiili-neutraalisuus tulivat esille.

"Luontomatkailu"

"Enemmän luonnonsuojelualueita, vähemmän hakkuita"

Viimeinen teema eli *Yrittäjyys, koulutus ja työllisyys* toi avoimissa vastauksissaan esille muun muassa koulutuksen ja työpaikkoja luovan toiminnan lisäämistä ja verkostoitumista.

"Enemmän verkko-opintoja ja yritysten tarpeisiin vastaavaa koulutusta"

"Yritysten verkostoituminen ja yhteistyö"

3.4.2 Asuminen

Asumisen teemassa selvästi tärkein kehittämiskohde on maaseudun arjen sujuvuus peruspalvelujen turvaamisella (Kuvio 10). Myös ihmisten osallistaminen, tietoliikenneyhteyksien rahoittaminen ja kestävä asuminen mainitaan tärkeimpien kehittämiskohteiden listan alkupäässä.

Kuvio 10. Asumisen kehittämiskohteet (n=542)

Teemaa koskevat avoimet vastaukset luokiteltiin neljään kategoriaan. 1) *kaavoitus ja rakentaminen*, 2) *infrastruktuuri*, 3) *ympäristö ja energia sekä* 4) *palvelut ja vapaa-aika*.

Kaavoitus ja rakentaminen -kategoriaan kuuluvissa avoimissa vastauksissa tuli esille usein kaavoituksen joustavuuden parantaminen, vuokra-asuntotuotannon lisääminen ja kaksoiskuntalaisuuteen liittyvät mahdollisuudet.

"Kaavoituksen helpottaminen haja-asutusalueilla."

"Myös vuokra-asumista kunnan keskustaajamaan, mahdollisuus asua maaseudulla muutenkin kuin omakotitalossa."

"Pienimuotoisen asumisen rakennuslupakäytäntöjen helpottaminen auttaisi nuoria muuttamaan maalle, ks. minitalotrendi. Vapaa-ajan asuntojen muuttaminen vakituiseksi pitäisi olla helpompaa, kun etätyömahdollisuus tekee maalla asumisesta varteenotettavan vaihtoehdon. Moni haluaisi maksaa veronsa pieneen kuntaan."

Infrastruktuuri -teemassa tuotiin esille samoja asioita kuin jo aiemmin esitettiin elinkeinot ja toimeentulo -kohdassa, kuten joukkoliikenteen kehittäminen, tieverkoston kunnossapito sekä nopeat verkkoyhteydet.

Ympäristö ja energia -kategorian vastauksissa tuli usein esille uusiutuva energia ja ympäristön suo-
jelu viihtyisän asuin ympäristön säilyttämiseksi.

"Användningen av förnyelsebar energi."

*"Rahoituksen suuntaaminen puurakentamiseen sekä viheralueiden suunnitteluun sillä nyt Koronan ai-
kana viimeistään huomattu millainen merkitys lähialueiden viheralueilla on ihmisten hyvinvointiin."*

Palvelut ja vapaa-aika-teemassa toistuivat peruspalvelujen saavutettavuus niin lähipalveluina kuin
digitaalisena.

"Saavutettavuudella ajattelen myös digitaalista saavutettavuutta."

*"Palvelujen keskittäminen kaupunkikeskuksiin tyhjentää maaseudun. Pitkällä aikavälillä suorastaan
autioittaa. Jos jokapäiväiset palvelut (päiväkoti ja koulu ovat kaukana) ei viitsi muuttaa ja jäädä tais-
telemaan koulukyydeistä. Kun itse täytyy mennä töihin ja työmatkat ovat jo pitkiä ja päivät myös."*

3.4.3 Energia, ympäristö ja ilmasto

Energiaan, ympäristöön ja ilmastoon liittyvissä kehittämiskohteissa kahden kärki on ilmeinen: ve-
sien tilan kohentaminen sekä uusiutuvan, hajautetun energiantuotannon edistäminen (Kuvio 11).

Kuvio 11. Energian, ympäristön ja ilmaston kehittämiskohteet (n= 541)

Energia, ympäristö ja ilmasto -teeman avoimet vastaukset jaoteltiin neljään luokkaan, joita olivat
liikenne, luonnon ja vesistöjen suojele, uusiutuva energia sekä metsätalous ja puunkäyttö.

Liikenne -teemassa esiin tuli liikenteestä aiheutuvien päästöjen vähentäminen sekä joukkoliiken-
teen tukeminen.

"Joukkoliikenteen tukeminen ja kehittäminen."

"Få ned transporternas klimatpåverkan."

Luonnon ja vesistöjen suojele keräsi paljon avoimia vastauksia, ja ne koskivat esimerkiksi luonnon
monimuotoisuutta ja pohjaveden suojele.

"Luonnon monimuotoisuuden edistäminen on ihmiskunnalle elämän ja kuoleman kysymys. Lajien väheneminen voi johtaa kasautuessaan hyppäyksen omaiseen dramaattiseen kielteiseen vaikutukseen vrt. pölyttäjien väheneminen."

"Maaseudun vetovoimaisuus perustuu säilytettyyn maaseutumaiseen ympäristöön, puhtaaseen ilmaan ja suojeltuihin luonnonarvoihin."

Uusiutuvan energian kategoriaan luokiteltiin eniten avoimia vastauksia. Vastaukset koskivat muun muassa energiaomavaraisuutta ja uusia energiantuotantomuotoja.

"Tuuli- ja aurinkoenergian uuden tekniikan edistäminen (esim. tuuligeneraattorit myllyjen sijaan, sähköä tuottavat katemateriaalit erikseen asennettavien aurinkopaneelien sijaan, kun kattoja uusi-taan)."

"Paikalliset ratkaisut kiertotalouden ja energiaomavaraisuuden edistämiseen"

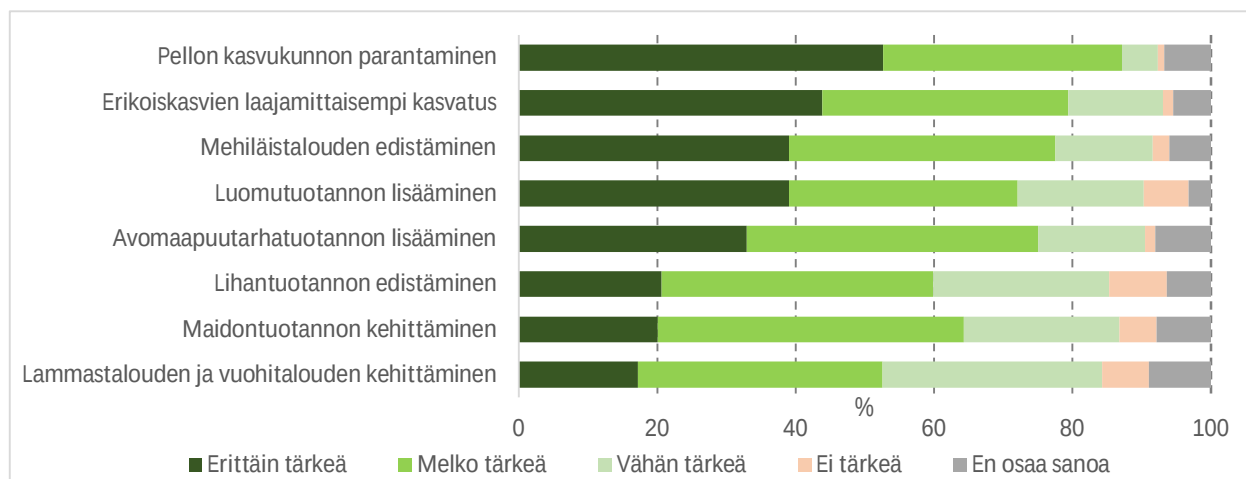
Metsätalous ja puunkäyttö -kategoriassa tuli esille esimerkiksi puun energiakäytön lisääminen, puurakentamisen mahdollisuudet sekä metsien hoidon tukeminen hiilinieluina.

"Metsä energiavarana."

"On tärkeää huolehtia metsien hyvästä hoidosta, jotta metsät kasvavat ja toimivat hiilinieluina jat-kossakin. Metsätaloutta ei pidä syyllistää, vaan siihen pitää tukea."

3.4.4 Elintarvikkeiden alkutuotanto

Elintarvikkeiden alkutuotannossa kehittämistä tulisi vastaajien mukaan suunnata peltokasvukunnon pa-rantamiseen sekä erikoiskasvien viljelyn laajentamiseen (Kuvio 12).

Kuvio 12. Elintarvikkeiden alkutuotanto (n=541)

Teeman avoimet vastaukset jaoteltiin neljään kategoriaan, joita olivat *lajit ja tuotteet, lähi- ja luomutuotanto, maankäyttö* sekä *perinteinen maatalous*.

Erilaisten kasvilajien viljelyn lisäämistä ja monipuolistamista ehdotettiin useissa vastauksissa.

"Erikoiskasvaja kannattaisi viljellä enemmän, niiden kysyntä on kova."

"Kasvisperäisen proteiinin kasvattamisen lisääminen puuttui listasta, vaikka on erittäin tärkeä teema ja kysytty tuote!"

Lähi- ja luomutuotantoa koskevista avoimista vastauksista tuli esille muun muassa ruoan kotimaisuusasteen nostaminen sekä lähi- ja luomutuotannon suosiminen julkisissa hankinnoissa.

"Främja ekologisk odling och närproduktion."

"Lähituotannon suosiminen koulu-/tarharuokailuissa."

Maankäyttö -teemassa tuli esille maankäytön vaikutuksia alkutuotannon harjoittamiseen.

"Asumisympäristöissä tulisi tarjota kaavoituksen keinoin pienimuotoiseen elintarviketuotantoon."

"Uudellamaalla olisi hyvin tärkeää pitää huolta olemassa olevien peltojen kasvukunnosta ja ohjata rakentamista ja teiden tekemistä pelloilta pois. Nyt pelloja pirstotaan surutta järkeä käyttämättä."

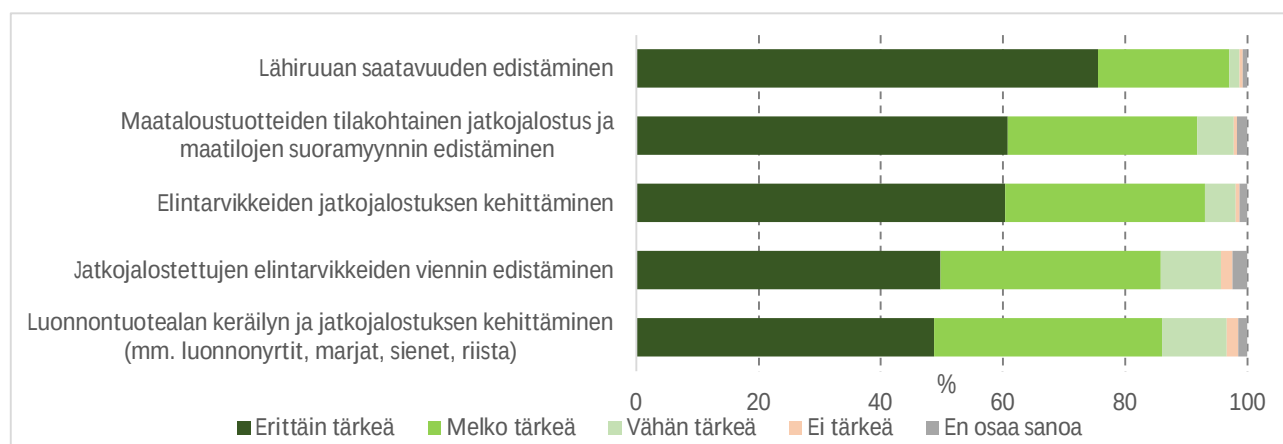
Erikoiskasvien ja uusien lajien lisäksi *perinteisen maatalouden* merkitystä haluttiin myös korostaa useissa vastauksissa.

"Lihantuottajien syylistämisen lopettaminen osana ilmastopolitiikkaa."

"Maito- ja lihataloutta tulisi kehittää kestävämpään suuntaan, jossa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuus, eläinten hyvinvoinnin huomattava parantaminen sekä asiakkaiden tarpeiden huomioon ottaminen niin, että ne alkaisivat vähitellen kohdata toisensa, mikä ei nyt ole tilanne."

3.4.5 Elintarvikkeiden jatkojalostus

Elintarvikkeiden jatkojalostuksessa kehittämispanosten suuntaamista lähiruuan saatavuuden edistämiseen, tuotteiden tilakohtaiseen jalostukseen ja tilamyynntiin sekä laajemminkin elintarvikkeiden jatkojalostuksen panostukseen (Kuvio 13).

Kuvio 13. Elintarvikkeiden jatkojalostus (n=540)

Jatkojalostukseen liittyvät avoimet vastaukset jaoteltiin neljään luokkaan, joita olivat *suoramyynti ja paikallisuus, vienti ja markkinointi, uudet tuotteet sekä yhteistyö, osaaminen ja yritystoiminta*.

Suuri osa jatkojalostuksen kehityskohteista liittyi *suoramyynti ja paikallisuus* -teemaan.

"Lyhyet tuotantoketjut, väliportaot pois, jotta saadaan tuottajalle se mikä tuottajalle kuuluu. Myös arvostus."

"Olisi tärkeää, että pienet maatalousyrittäjät yhdistäisivät voimavaransa ja jatkojalostaisivat tuotteitaan paikallisesti ja paikallisille. Tällä hetkellä suurien toimijoiden on mahdotonta hankkia lähiruokaa Uudellamaalla, koska raaka-aineita ei saada jalostetussa muodossa ja yksittäisten tilojen tuotantomäärät ovat liian pieniä."

Vienti ja markkinointi -kategoriaan liittyy esimerkiksi kotimaisten tuotteiden arvon tunnistaminen niin kotimaisilla kuin kansainvälisillä markkinoilla.

"Vi måste bli bättre på att marknadsföra hur ren och spårbar finsk mat är. Vilket är en otrolig exportfördel för Finland."

"Vanhanajan luonnonmukaisten elintarvikkeiden markkinointi (kotijuustot, kotona valmistetut makkarat)"

Uusiin tuotteisiin ehdotettiin erityisesti luonnosta kerättävistä raaka-aineista sekä kalasta jalostettuja tuotteita.

"Luonnon raaka-aineisiin perustuvat lääke- ja hyvinvointituotteet."

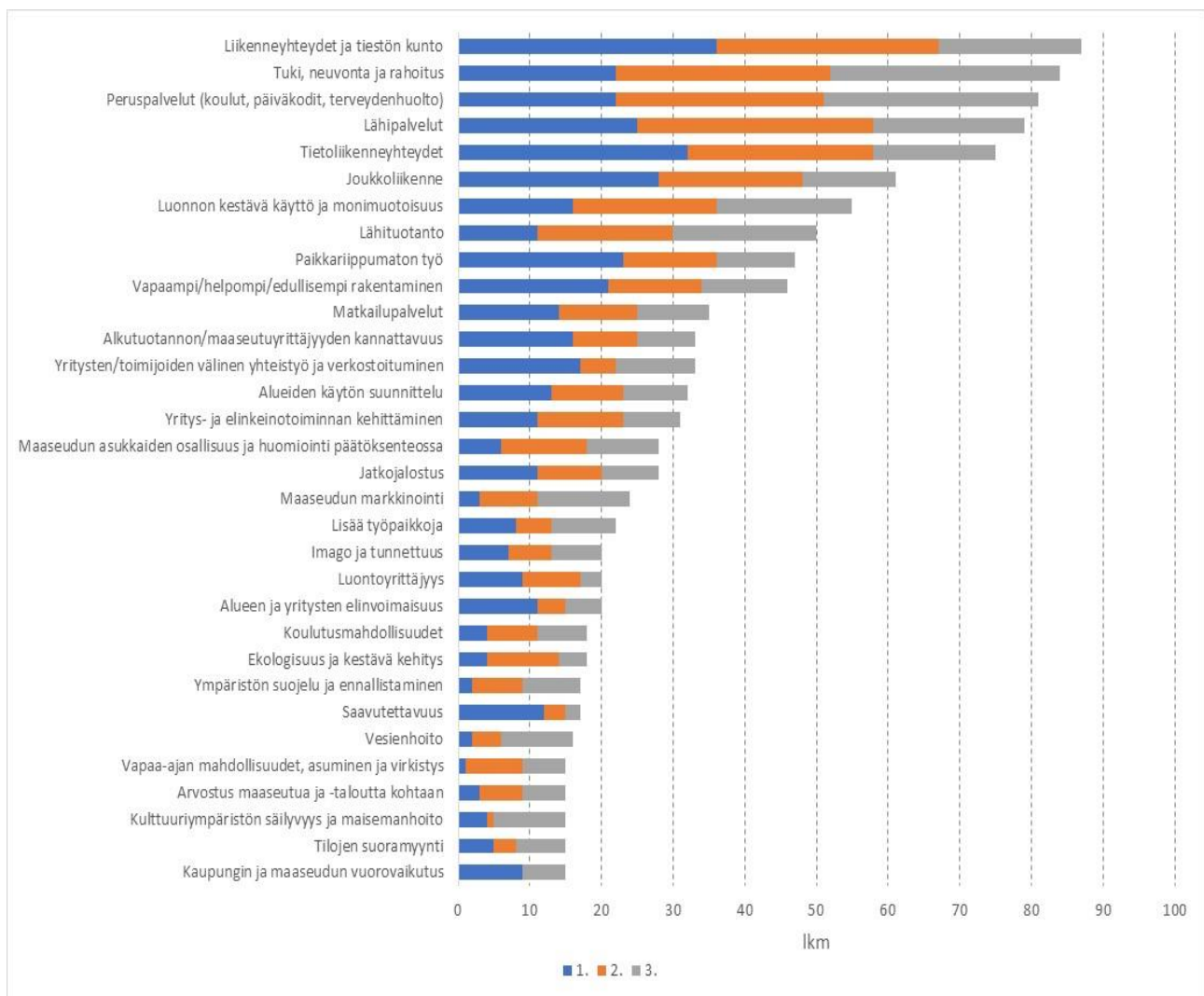
"Silakan ja muun vähän käytetyn kalan jalostus kuluttajille kätevään ja maistuvaan muotoon."

Yhteistyö, osaaminen ja yritystoiminta -teemaan liittyen mainittiin muun muassa yritysten voimien yhdistäminen ja jalostukseen erikoistuvien yritysten toiminta erillään alkutuotannosta.

"Yhteistyöllä volyymiä lisää, jotta tuotteet pääsevät markkinoille. Yhteinen markkinointi-markkina-pooli?"

"Jatkojalostukseen erikoistunutta yritystoimintaa mahtuisi lisää. Ei siis niin, että alkutuottaja jalostaisi, vaan jalostaja olisi eri yrittäjä."

Maaseutuluotaimen vastaajat pääsivät kehittämisosion lopuksi itse vapaasti esittämään enintään kolme tärkeintä Uudenmaan maaseudun elinvoimaisuuden kehityskohtaa. Nämä sitten ryhmiteltiin sisällönanalyysin kautta sopivien avainsanojen alle (Kuvio 14). Kehittämisajatuksia liittyivät yleisimmin liikenneyhteyksiin ja tiestön kuntoon – siihen liittyvät kohteet useimmin mainittiin myös ensimmäisenä asiana. Toiseksi kehittämiskohteet sijoittuvat tukeen, neuvontaan ja rahoitukseen. Näillä tarkoitetaan erilaisten tukivälineiden neuvonnallista ja rahoituksellista tukea. Tyypillisesti mainittuja kehittämiskohteita luokittelee myös peruspalveluihin, lähipalveluihin ja tietoliikenneyhteyksiin.

Kuvio 14. Tärkeimmät asiat Uudenmaan maaseudun elinvoimalle, luokittelu avoimista vastauksista (n=473)

4. Yhteenveto

Maaseutuluotain on toimintatapa, jossa tarkastellaan monipuolisesti maaseutualueiden tilaa ja kehitystä. Siinä törmäytetään ns. tietoperusta paikalliseen kokemus- ja asiantuntijatietoon. Sen tuottamat havainnot ovat helposti ymmärrettäviä ja ajatuksia herättäviä. Kysymyksessä ei ole ”ilmapuntari” tai ”fiilisten tulkki”, vaan kehittämisen työväline. Luotain-toimintatavalla voidaan myös seurata erilaisten maaseutualueiden kehittymistä sekä parantaa ennakkointia ja alueiden näkyvyyttä. Lisäksi se nostaa esille tärkeitä kehittämiskysymyksiä ja -kohteita.

Maaseutuluotainprosessi käynnistettiin Uudellamaalla keväällä 2020. Erilaisiin tilastoihin perustuvan tarkastelun lisäksi toteutettiin kysely, jonka kohteeksi valikoitiin laajasti erilaisia Uudenmaan maaseudun toimijoita: kehittäjät, yritykset, kuntatoimijat, tutkimus-, koulutus ja innovaatiotoimijat, järjestö- ja yhdistystoimijat sekä tiedonvälittäjät. Kohdejoukoksi tarkentui 3140 henkilöä, joille sähköinen kysely tausta-aineistoinen toimitettiin. Vastauksia saatiin 545 henkilöltä.

Uudenmaan maaseuduilla asuu noin 130 000 ihmistä. Uudenmaan maaseutu on tyypillisimmillään toiminnallisesti ja fyysisesti lähelle kaupunkialueita kytkeytyvää kaupungin läheistä maaseutua. Myös kaupunkialueiden ulkopuolella sijaitsevia taajamakeskuksia, pikkukaupunkeja ja isoja kirkonkylä löytyy useita. Syvää maaseutua on niukasti ja sen osuus on viimeisissä aluetypologialaskelmissa (SYKE 2020) vähentynyt edelleen. Seuduittain ja kunnittain tarkasteltuna Uusimaa on alueprofiileiltaan hyvin heterogeeninen maakunta.

Uusimaa on väestöään vahvasti kasvattanut alue pitkälti pääkaupunkiseudun kasvun ansiosta. Väestönkasvu on hiipunut maaseudulla kaupungin läheisen maaseudun kasvun taittumisen vanavedessä. Maaseudun paikalliskeskusten väkimäärä on pysytellyt jotakuinkin ennallaan. Ydinmaaseudun väestötrendi on ollut niukasti vähenevä. Työpaikkojen kehitys on ollut maaseutualueilla laskuvireinen. Pendelöinnin nettotulovirta suuntautuu maaseutualueille, mikä kertoo työpaikkojen painottumisesta pääkaupunkiseudulle. Ulkomaisten matkailijoiden matkailu on ollut maaseuduilla vahvassa kasvussa. Kesämökkejä on noin 42 000 (8 % Suomen mökkikannasta), jotka sijoittuvat eritoten rannikkoalueille ja sisävesien yhteyteen.

Toimijakyselyyn perustuva Uudenmaan maaseutubarometri antaa Uudenmaan maaseutualueille kokonaisarvosanaksi 6,8 (keskiarvo, asteikolla 4–10). Maaseudun tilan ja kehityksen osa-alueista parhaimmat arvosanat saa Uudenmaan maaseudun maine ja tulevaisuuden näkymät. Heikoimmaksi arvioitiin puolestaan maaseudun huomiointi maakunnan kehittämisessä ja Manner-Suomen maaseutuohjelman tunnettuus. Työ, osaaminen ja elinkeinot -osiossa heikoimmaksi arvioidaan maaseutuyritysten kansainvälistyminen, parhaiten paikallisten kehittämistarpeiden tunnistaminen ja Leader-rahoituksen hyödynnettävyys. Palveluihin ja sujuvaan arkeen liittyvinä vahvuuksina tunnistetaan maaseutualueiden turvallisuus, niiden kyky tarjota hyvän elämän puitteet ja etätyömahdollisuudet. Sen sijaan julkisten palvelujen saatavuus ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maaseu-

tualueita koskeviin kysymyksiin saivat heikon arvion. Asumisen ja ympäristön teemassa luonto arvioidaan monimuotoiseksi sekä luonnonvarojen ja -arvojen suojelun tilanne verraten hyväksi. Myös maaseutualueiden paikallisidentiteetti ja maaseutukulttuurin vahvuus saivat melko hyvän arvion. Sen sijaan maaseutualueiden markkinointiin ja asukkaiden mahdollisuuteen osallistua maankäytön suunnitteluun suhtauduttiin kriittisemmin.

Alueen kehittäjät sekä opetus- ja tutkimustehtävissä toimivat arvioivat maaseutuasioita muita ryhmiä myönteisemmin. Tästä on muutamia poikkeuksia. Maankäytön joustavuuden asumisen näkökulmasta sekä vaikuttamismahdollisuudet maankäyttöön kuntapäättäjät näkevät muita vastaajaryhmiä myönteisempänä. Luonnonvarojen ja -suojelun tilanteen maa- ja metsätalousyrittäjät näkevät parhaimpana. Vertailussa Kaakkois-Suomen ja Hämeen Maaseutuluotaimeen Uudenmaan maaseudun vahvuudeksi ilmenee syvän maaseudun elinvoima ja houkuttelevuus asuinpaikkoina, maaseudun taajamien tila palvelujen keskuspaikkana, maaseutualueiden ja yritysten kyky uusiutua muutoksessa, yksityisten palvelujen saatavuus sekä maaseutualueiden tulevaisuuden näkymä. Sen sijaan heikkoutena ovat asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maankäytön suunnitteluun, paikallisten vahvuuksien tunnistaminen, kaavoituksellinen tuki maaseutuasumiselle, asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet maaseutualueita koskevaan kehittämiseen sekä kehittämisrahoituksen riittävyys.

Yritysten ja alan neuvojien mukaan tekemisen asenne on hyvä maaseutualueilla, ja uuden toiminnan käynnistäminen on sinänsä helppoa, mutta rahoituksellista tukea kaivattaisiin enemmän. Myös sopivan työvoiman saatavuudessa on ongelmia. Alkutuotannon yritysten vastaukset kertovat samaa viestiä, ja lisäksi alkutuotannolla, eli maa- ja metsätaloudella katsotaan olevan heikko elinkeinollinen tunnustus ja arvostus Uudellamaalla. Metsävarojen hyödyntämiseen kaivataan jalostusarvon nostoa. Kuntapäättäjien mukaan kuntakeskukset toimivat hyvin aluerakenteen aktiivisina solmukohtina, ja niiden kehitys on ollut myönteistä. Sen sijaan kuntien syvempien maaseutualueiden huomiointi ja maaseutuelinkeinojen kehittäminen ei ole kunnan elinvoimatyön ytimessä. Kehittäjät sekä TKI-toimijat jakavat huolen työvoiman saatavuudesta maaseutualueilla. Niistä tulee esille myös tarve osaamisen siirtoa tehostaville toimille, sekä vahvempi panostus luonnonvara-alan ja biotalouden kehittämiseen, tutkimukseen ja koulutukseen. Järjestötoimijat uskovat tavoitteellisen toiminnan muotona yhdistystoimintaan, mitä kautta alueita voidaan kehittää paikkalähtöisesti. Huolta on kuitenkin uusien aktiivisten ihmisten sitouttamisessa toimintaan. Tiedonvälittäjät näkevät Uudenmaan maaseudun uutisoinnin positiivissävytteisenä, ja maaseudun yritystoiminnan vireänä. Kuten kuntapäättäjätkin, myös tiedonvälittäjät katsovat kuntien haja-asutusalueiden olevan elinvoimakehittämisen ulkopuolella.

Kyselyyn vastanneiden mukaan maaseudun kehittämisresursseja tulisi seuraavan kolmen vuoden aikana suunnata eniten lähiruoan saatavuuden edistämiseen, peruspalveluiden turvaamiseen sekä vesien tilan parantamiseen. Yli 70 % vastanneista piti näitä kehittämiskohteita erittäin tärkeänä. Vähiten tärkeänä kehittämiskohteena pidettiin useita perinteisiä maatalouden aloja, kuten lammas-, vuohi- ja hevostalous sekä lihan- ja maidontuotannon edistäminen.

5. Loppupohdinnat

Lopuksi esitetään muutamia nostoja pohdittavaksi Uudenmaan maaseutujen kehittämiseksi. Aineistona ja virikkeenä on käytetty Uudenmaan Maaseutuluotaimen lisäksi havaintoja Uudenmaan maaseutusuunnitelman väliarvioinnista (Saukkonen ym. 2020).

1) MAASEUTUYRITYSTEN OSAAMISEN LISÄÄMINEN

Maaseudut ovat TKI-toiminnan ulkokehällä. Tietoa, uutta oppia, uutta teknologiaa jne. on eri tavoin siirrettävä.

- Osaamisen siirtämisen ja siirtymisen ongelmista ollaan huolissaan: ”Osaaminen siirtyminen maaseudun elinkeinoelämän hyödynnettäväksi” sai barometrissä arvosanan 6,3.
 - o Miten tietoa ja osaamista siirretään?
 - Maaseutuohjelman yhteistyötoimenpiteet: (tp 16): 1) aktivointihanke, 2) tiedonhankintahanke, 3) tuotteiden, palvelujen ja prosessien kehittämishanke, 4) yritysryhmien kehittämishanke
 - Uudet foorumit ja tilaisuudet eri ryhmien kohtaamiseksi tärkeitä
 - Eri rahastojen, eri rahoituskanavien ja eri toimijoiden yhteistyön lisääminen
 - o Miten yritysryhmytymistä edistetään? (Arviointi)

”Yritysryhmähankkeita on rahoitettu vähän... Uusimaa on Suomen paras alue pienimuotoisen yritystoiminnan harjoittamiselle, koska alueella on valtavasti ostovoimaa. Yleistyvän yksinyrittäjäjoukon verkostoitumista ja kriittisten massojen syntymistä sekä laajoille markkinoille pääsyä voitaisiin tehokkaasti edistää nimenomaan yritysryhmähankkeilla...”

2) MAASEUTUTAAJAMIEN ELINVOIMAN NOSTAMINEN

Kirkonkylät tai maaseudun keskustaajamat luovat perustan maaseudun palvelurakenteelle. Näihin vakituiset asukkaat, vapaa-ajan asukkaat, matkailijat ja erinäiset satunnaiset pistäytyjätkin tukeutuvat.

- Barometri osoitti Uudenmaan maaseututaaajamien olevan verraten hyvässä tilanteessa (vertailualueiden vastauksiin peilattuna)
- Kehittämiskohteissa kaivattiin peruspalveluihin huomion kiinnittämistä.
- Kuntien vahvempi rooli kehittämistoiminnassa siirryttäessä elinkeinopolitiikasta laajempaan elinvoimapolitiikkaan?

3) MAASEUTUJEN NÄKYVYYDEN EDISTÄMINEN

Maaseutualueet jäävät Uudellamaalla metropolin varjoon.

- Uudenmaan maaseudun mainetta pidetään yksimielisesti hyvänä.
- Maakunnan alueprofiilien erilaisuuden esilläpito (eri vaikutustasot: paikallinen, alueellinen, valtakunnallinen, EU)?

- Maaseutuohjelman tunnettuuden nosto, mitä pidetään yksimielisesti hyvin heikkona, on tästä näkökulmasta hyvinkin olennaista.
- Väliarvioinnin mukaan ”Leader-ryhmien ja ELY-keskuksen yhteistyö toimivaa ja synergiaa hyödyntävää ...Jos näiden keskeisten toimijoiden osalta halutaan hakea kehittämiskohteita, ne voisivat löytyä Uudenmaan maaseutualueen profiiliin ja näkyvyyden yleisestä nostamisesta medianäkyvyyttä hallitsevan pääkaupunkiseudun varjosta. Tämä voisi tuoda maaseutuohjelman toimenpiteiden piiriin uusia toimijoita (mm. maallimuuttajia), nostaa maaseutualueiden statusta, vahvistaa onnistumisina pidettyjä asioita entisestään (mm. lähiruoka, matkailu) ja tuottaa parempaa tulosta epäonnistumiksi koetuissa asioissa (mm. maaseudun palvelu- ja yhteysinfrastruktuuri). Maaseutuohjelman vaikuttavuus on vahvasti riippuvainen kohderyhmän toimijoiden aktiivisuudesta, joten aktivointi ja viestintä on ohjelmatoimijoiden tärkein keino edistää ohjelman vaikuttavuutta.”

4) UUDENMAAN MAASEUTUJEN SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMINEN

Uudenmaan maaseutualueiden osittaiset saavutettavuusongelmat ja siihen liittyvä puutteellinen infrastruktuuri tulee esille Maaseutuluotaimen eri vaiheissa ja yhteyksissä. Maaseutualueiden kehittämislle asian vaikutus on laaja ja moniulotteinen.

- Palveluyrittäjyyden nykytilaa pidetään heikkona (barometri 6,4), mutta ”Maaseutualueet voisivat tarjota myös tietyillä palvelusektoreilla nykyistä enemmän mahdollisuuksia. Tähän laaja väestöpohja, alueen kansainvälinen houkuttelevuus ja korkea tulotaso antavat hyvän lähtökohdan.” (väliarviointi).
- Tämän teeman kehittämisellä voidaan vaikuttaa mm.
 - Palveluyrittäjyyden edistämiseen
 - Matkailun kehittämiseen: ulkomaisten matkailu maaseutualueilla trendimäisessä kasvussa (tilastot)
 - Maaseutualueiden markkinointiin niin pysyvän kuin vapaa-ajan asumisen kohteena
 - Paikkariippumattoman tietotyön tukemiseen